

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ, ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ

Боличева О.В.

викладач,

*Національний університет
фізичного виховання і спорту України*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПЕРСОНІФІКАЦІЇ ЗНАНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

На відміну від традиційної, пояснювально-ілюстративної форми занять, реалізація принципу персоніфікації знань відбувається у формі розвитку логіки групового процесу, як системного явища, де всі учасники мають можливість: 1) подієвого впливу на середовище; 2) самостійної постановки проблемних пізнавальних, учбових, професійних та взагалі життєвих завдань; 3) вибору учбово-пізнавальних траєкторій, виходячи з особистісних переваг і сенсів; 4) самостійної оцінки з врахуванням соціально-середовищних умов набутих знань.

Заняття вибудовуються таким чином, що учасники безпосередньо занурені в контекст професійної діяльності, мають можливість спостерігати та приймати участь в ситуаціях ефективної професійної діяльності (а саме, успіх у допомозі однокласникам та власне самому собі у досягненні спільних цілей в контексті учбового заняття чи самостійної роботи), це по-перше; по друге, мають практичну можливість ознайомлення та застосування на групі та у власному житті так звану «профіцитарну модель» взаємодії та допомоги – супроводження та фасилітації; по-третє, відповідальність за розвиток активності та процесів в групі розподілена між всіма учасниками, що сприяє розвитку саморегуляції в ситуаціях невизначеності, підвищує рівень довіри до себе, до власних уподобань, сенсів, стратегій, способів контролю та відповідальності тощо; четверте – це можливість визначати, довизначати та перевизначати особистісно значущі цілі (зони актуального та найближчого розвитку [4]) як збереження конструктивної активності [5]; п'яте – брати безпосередню участь у створенні обстановки екологічного прийняття особистості, її спрямованостей та форм саморепрезентації та самопрезентації, що

загалом має взаємозбагачувальний ефект; шосте – зануритися та освоювати атмосферу фасилітуючих впливів, виходячи з того, що викладач та учасники здійснюють співдіяльнісну, сприяючу та фасилітуючу дію процесам особистісної та групової самоорганізації; сьоме – застосовувати свій життєвий досвід, який «виявляється у вибірковості до пізнання світу (змісту, вигляду і формі його представлення), стійкості цієї вибірковості, способах опрацювання учбового матеріалу, емоційно-особистісному відношенню до об'єктів пізнання який стає вирішальним і основоположним при навчанні» [1]. Це дає можливість сполучення репродуктивного рівня практики з набутими знаннями і «поступовими або несподіваними переходами» [5] до перетворюючого рівня, сполученого з життєвим контекстом та «картиною світу» учасників; восьме – спостерігати, сприймати, переживати та рефлексувати процес особистісної зміни як подій, що зв'язані з набуттям та інтеграцією нової ідентичності особистості – наприклад, педагог, а також процес системних групових змін.

В результаті персоніфікованої психолого-педагогічної взаємодії, у учасників спільного пізнавального процесу виникають чи проявляються нові можливості робити винаходи, відкриття, та власну теорію як форму самоорганізації знань, в тому числі і професійних. І таким чином, об'єктом методології персоніфікованої психолого-педагогічної взаємодії може виступати перцептивне, «життєйське» та наукове знання, яке отримане в результаті їх проведення, а предметом – закономірності, тенденції та динамічні процеси досягнення життєвих результатів чи збереження конструктивної активності. З'являються підстави та виникають умови для достатньої продуктивної та творчої трансформації наукових знань в практичні та особистісно-значущі і, навпаки, – особистісні життєйські повсякденні знання перетворюються в наукові, прикладні професійні.

В результаті теоретичного та експериментального дослідження [2, 3] був сформульований принцип персоніфікації, як той, що сприяє виникненню та інтеграції нової професійної ідентичності (Рис. 1).

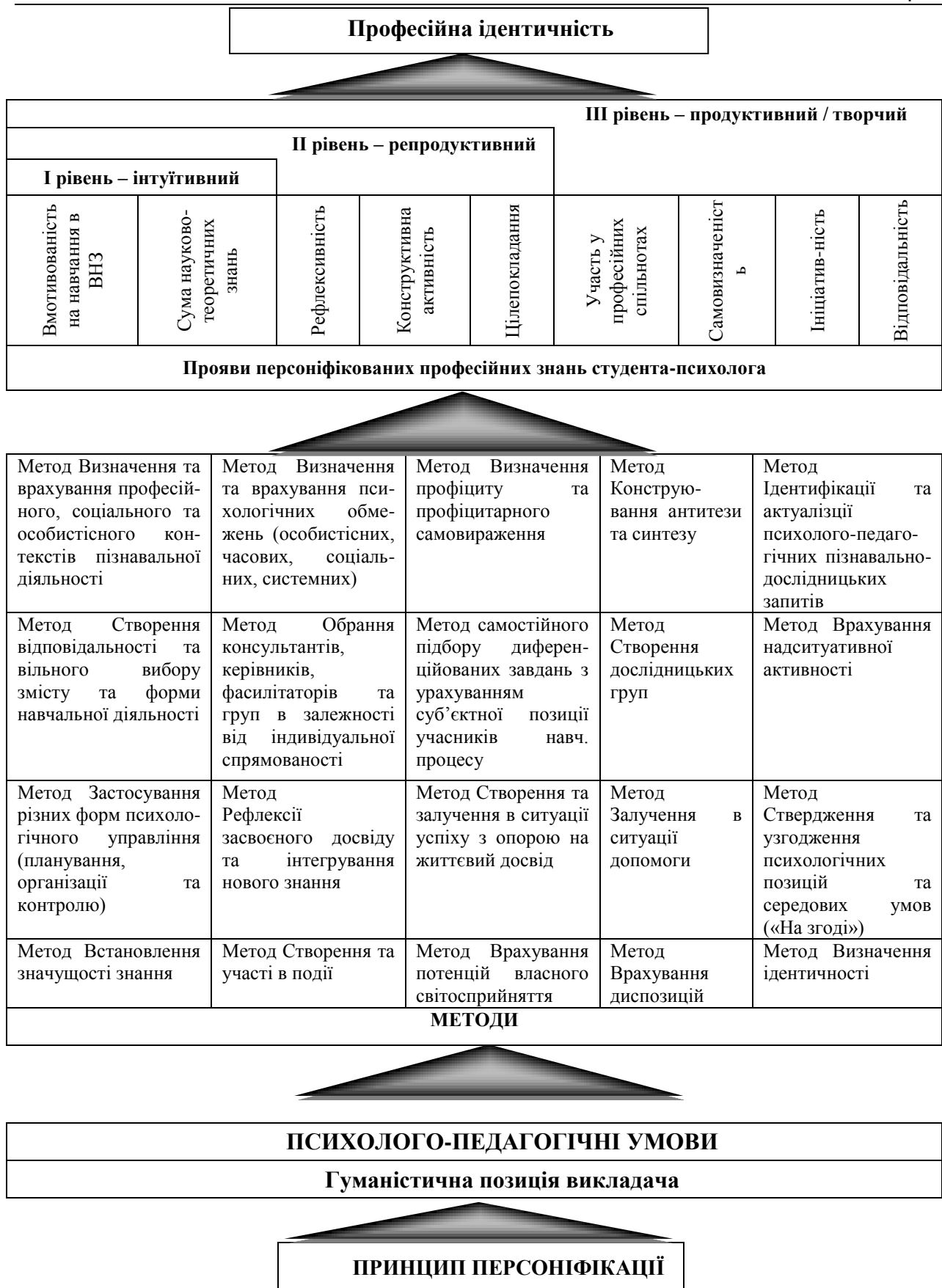

Рис. 1. Принцип персоніфікації

Джерело: розроблено автором

Узагальнюючи результати спостереження за навчальною діяльністю, використовуючи цей досвід в практичній психолого-

педагогічній діяльності, з'явилася можливість окреслити та виділити наступні моменти щодо сутісної, змістовної та формальної складових персоніфікованих взаємовідносин та взаємодії. Наприклад, спостерігаються такі форми пізнавальної діяльності, як феноменологічне творення ідеї (подвижництво); персоніфіковане теоретичне відтворення світу в знаннях; спеціалізоване учіння; мистецьке відтворення світу; дослідницька діяльність. З'являється можливість спостерігати та брати участь у реалізації сутності власного способу існування в професії, пізнаючи та перетворюючи предметний світ, світ стосунків та свого «Я». Така «перетворююча» чи «конструктивна активність» поступово чи несподіванно призводить до визначення властивої конкретній особистості системи значень та пріоритетів, що часто має афективний характер переживання. Афективне переживання, сполучене з усвідомленістю та уособленістю, визначають актуальні зони розвитку, «області перфекціонізму» – тут виникають ідеї та ідеали, які стають спонукальними та відкривають перспективні напрямки розвитку індивіда, та часто і його оточення. Ідея надлишку та профіциту реалізується в персоніфікованій взаємодії у формах «над-дії», або «зверх-дії» та спрямовується на «перевершення» існуючого стану самопроявів на новому рівні життєдіяльності. Ці прояви можуть носити стихійний, спонтанний характер доки індивід адаптується, починає поступово діяти по-новому, бере участь в нових взаємодіях, конструює нові взаємовідносини.

Персоніфікація професійних знань реалізується у засобах та формах діяння та протидіяння, пізнання (впізнання, дізнання, осягнення), а також перетворення, самоорганізації та самокерування. Переходячи від репродукції та відтворення до інтерпретованих «моделей» активності, індивід прямує відповідно логіці особистісного змінення до активності творчого самокерування в професійній діяльності.

В умовах персоніфікованої психолого-педагогічної взаємодії стає можливим проявлення таких здібностей індивіда, як:

- допитливість – стан актуалізації пізнавального інтересу, пізнавального пошуку, спрямованість до активного споглядання феноменів та явищ актуальної діяльності, активної взаємодії з ними, актуалізації способів участі та перетворення (реального чи ідеального), осягнення *природи* явищ та феноменів (екологічність пізнання). Цей процес іде від безпосереднього сприйняття (зняття

статусу «невідомого»), потім – «опредметнення», і далі – персоніфікації.

- знаттєлюбність – прагнення задовільнити пізнавальний інтерес і самостійно сформулювати відповідь на запит в умовах фасилітуючих впливів, побудувати певне завершення чи дійти «інсайту» (відносно конкретної пізнавальної ситуації – наприклад психологічної консультації), транслювати висновок значущій спільності чи індивіду, отримати «зворотній зв'язок», сприйняти «відзеркалення» та зробити загальний системний висновок в контекстних умовах та проміжок часу.

Персоніфікований психолого-педагогічний процес реалізує на практиці новітні принципи організації та побудови навчального процесу, такі, як: особистісно-діяльнісна спрямованість змісту, методики, організації навчально-виховного процесу формування професійних установок; теоретично обґрунтований прагматизм навчального процесу; співробітництво викладача зі студентами як колегами, суб'єкт-суб'єктні стосунки (діалог); розподілення відповідальності за процес; спільна продуктивна діяльність та «педагогіка співпраці»; принципи складності, відкритості, нелінійності, самоорганізації, гуманізму та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Башляр Г. Новый рационализм / Г. Башляр; пер. с франц. Ю. Сенокосова, М. Туровера; общ. ред. А. Зотова. – М.: Прогресс, 1987.
2. Боличева О. В. Проблематика досліджень феномена персоніфікації в освітньому процесі / О. В. Боличева // Вісник післядип. освіти: зб. наук. праць. – К., 2010. – Ч. 2. – С. 27-32.
3. Большчева Е. В. Несколько случаев спонтанности в ситуациях оказания психологической помощи. Психологическая помощь как естественный процесс и как профессиональная деятельность / Е. В. Большчева // Спонтанное творчество во всех сферах жизни. – Киев, 2012. – Электронное издание, с. 73-77. Режим доступа: <http://issuu.com/elenabolycheva/docs/creativspontan>
4. Выготский Л. С. Собр. соч: В 6 т. / Л. С. Выготский. – М., 1983.
5. Лушин П. В. Личностные изменения как процесс: теория и практика / П. В. Лушин. – Одесса: Аспект, 2005. – 334 с.